

ПСИХОЛОГІЧНІ ТИПИ ПРАВООХОРОНЦІВ – ДРІБНИХ КОРУПЦІОНЕРІВ

Стаття містить результати оригінального емпіричного дослідження схильних до дрібної корупції правоохоронців, в якому реалізований типологічний підхід до особистості. Дослідження проведено на матеріалі результатів психодіагностики 87 військовослужбовців Національної гвардії України, під час професійно-психологічного відбору на вищі посади та посади, що передбачають облік товарно-матеріальних цінностей, і які проходили обстеження за допомогою поліграфа. Використано результати професійно-психологічного відбору досліджуваних, які у подальшому піддавались процедурі кластерного аналізу.

Визначено, що представники першого типу дрібних військових корупціонерів схильні до демонстрації своєї переваги над іншими, своїх виняткових знань та вмінь, своєї надмірної вимогливості до себе та до оточуючих. Їх нетерпимість до всього, що відрізняється від їх уявлень про правильне, вузькопрофесійне сприйняття взаємин і дійсності, суворість та негативний фон настрою змушують тих, хто не відповідає цим вимогам, вдаватися до їх задобрювання. Представники першого типу приймають «подарунки», плутаючи їх з проявами поваги, визнання їх «унікальності» як фахівців у певних сферах. Вони вдаються до торгівлі своєю прихильністю, комерціалізуючи свої послуги як фахівця у певній сфері, використовуючи інструменти недобросовісної конкуренції.

Схарактеризовано другий тип дрібних військових корупціонерів. Це представники нового, молодого покоління військовослужбовців, які є достатньо ґрудованими, професійно вмотивованими, впевненими в собі і своїй професійній підготовці. Проте через свою толерантність та адаптивність вони сприймають явище корупції у військових колективах як об'єктивно задане, таке, що необхідно прийняти як даність. Вони проявляють терпимість до корупційної діяльності, з часом починають сприймати корупційні дії як один із можливих шляхів досягнення цілей. Вони дозволяють зробити себе частиною корупційних відносин.

Представники третього типу дрібних військових корупціонерів не вирізняються особливими здібностями та щирою любов'ю до професії військовослужбовця НГУ. Проте, приналежність до соціальної групи правоохоронців – людей, які наділені формальною владою, дозволяє їм почуватися поважними, значимими особами. Їх низька професійна ідентичність, в основі якої є нерозвиненість прагнення працювати над собою, дозволяє іншим маніпулювати ними, втягувати їх у протиправні дії, робити знаряддям протиправних дій. Ймовірно, вони вважають для себе зручним отримувати протиправні вигоди, втішаючись, що не несуть відповідальності за дії, які не ініційовані ними (виконуючи розпорядження свого керівництва).

Ключові слова: працівники правоохоронних органів, корупція, військовослужбовці Національної гвардії України.

Постановка проблеми. Нині проблема корупції як в Україні, так і за кордоном набула статусу актуальної і стала характерною рисою суспільних відносин у всьому світі. У нашій країні ця проблема є особливо гострою, зокрема згідно зі звітом міжнародної неурядової організації «Transparency International» за 2020 рік, у світовому рейтингу корупції Україна займає 117 позицію зі 180 можливих, поділяє позиції в цій області з такими країнами, як Єгипет, Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне, Замбія. У зв'язку з цим дослідження феномена корупції, а також методів протидії їй є особливо актуальним.

Корупція в секторі безпеки і оборони України призводить до тяжких наслідків. Крім втрат державних коштів – до зниження обороноздатності країни, зменшення ефективності службової (бойової) діяльності підрозділів, погіршення ставлення населення до силових структур тощо. Визнанням цієї проблеми є наявність певних антикорупційних інститутів і заходів, зокрема поліграфологічні дослідження персоналу сектору безпеки і оборони. Однак, як показує досвід, масові поліграфічні обстеження через їх високу трудомісткість, витратність, значну залежність від кваліфікації й досвіду експертів-поліграфологів, за обмежених психодіагностичних можливостей не вирішують належною мірою проблему психологічної діагностики осіб, схильних до корупційної поведінки через певні їх індивідуальні психологічні особливості. Враховуючи, що корупція тільки в її наслідках є проблема правова та економічна, а початково вона – суто психологічна і загальнолюдська, без психологічно обґрунтованих підходів тут навряд чи щось можна зробити. Саме

це і зумовлює наш інтерес до дослідження об'єктивних і суб'єктивних факторів, що визначають індивідуальну психологічну сутність корупціонера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатьох доступних дослідженнях вивчалися багато факторів, що впливають на ставлення до корупції, однак загального «особистісного профілю» потенційного корупціонера – не виявлено. Тому більш продуктивним здається типологічний підхід, що дозволяє передбачати негомогенність вибірки корупціонерів, урахувати ситуаційну обумовленість корупційних вчинків.

Bernstein Penner, Clarke-Stewart та Roy (2008) на підставі проведених досліджень визначили типи людей, які мають відношення до корупції. Своєю чергою тип – це сукупність індивідуальних особливостей особистості: цінності, установки, особисті спогади, соціальні стосунки, звички та навички (McAdams & Olson, 2010).

Li S. (2019) пропонує такі типи особистості корупціонера.

1. Корисливий – послідовно, цілеспрямовано і постійно прагне до задоволення своїх перш за все матеріальних потреб, збільшення та збереження особистого добробуту, використовуючи для цього всі наявні у нього можливості: посадове становище, владні повноваження, зв'язки тощо.

2. Престижний – для цієї категорії корупціонерів характерні не стільки прагнення забезпечити себе матеріально, скільки за допомогою незаконно отриманих грошей створювати і постійно підтримувати свій особистісний статус. Вони повинні відчувати загальну повагу, займати високе, гідне становище в суспільстві, входити у відомі елітарні соціальні групи (відвідувати дорогі престижні розважальні клуби, бути у так званому «вищому світі»). Для цього вони легко, не економлячи, використовують фінансові та інші резерви, здобуті в результаті злочинної, корупційної діяльності.

3. Ігровий – для цього типу важливі, перш за все, не влада, не гроші, а сам процес реалізації влади. Відчуття реального та віртуального адреналіну при балансуванні на межі правослужняного та злочинного, дозволеної й забороненої поведінки. Така поведінка доставляє йому гостро необхідне психологічне і фізичне задоволення. Для цього він прагне до створення максимально комфортних умов і можливостей, слідуючи придуманому принципу «рулити при владі».

Проблема, однак, полягає не в складанні узагальненого психологічного портрета корупціонера, а в максимально коректній оцінці заходів впливу психологічного чинника на поширеність і суспільну небезпеку корупції. Слід

також урахувати, що елементи психологічних особливостей особистості корупціонера притаманні майже кожній дорослій людині. Саме ця обставина змушує завжди враховувати психологічний фактор у побудові будь-яких моделей боротьби з корупцією. Ядром психологічних особливостей особистості корупціонера зазвичай визнається мотивація поведінки, під якою розуміється сукупність мотивів, тобто усвідомлених потреб, що виступають як спонукальні причини соціально-активної поведінки людини. Відповідно поведінка корупціонера в загальних рисах може бути описана моделлю боротьби різних мотивів між собою, іноді її називають «моделлю ваг» або моделлю ризикованої поведінки.

Мета статті – розкрити психологічні типи правоохоронців – дрібних корупціонерів.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.

Методика дослідження. Дослідження проведено з використанням автоматизованого психодіагностичного комплексу, який вивчає: особливості темпераменту; вади темпераменту та характеру, що можуть стати на заваді якісного виконання професійних обов'язків (акцентуації темпераменту та характеру); особливості мотивації вибору професії військовослужбовця; проблемні аспекти емоційно-вольової сфери; загальну здатність до освоєння професійних навичок (інтелект), та має дві узагальнюючі методики, які дозволяють оцінити як усю сукупність особистісних якостей (16-факторний особистісний опитувальник), так і здатність реалізувати свій потенціал у наявних умовах (БОО «Адаптивність») (Воробйова, Приходько, Полторак, 2012).

В дослідженні брали участь військовослужбовці НГУ, яких призначали на вищі посади та посади, що передбачають облік товарно-матеріальних цінностей, і які проходили обстеження за допомогою поліграфа відповідно до наказу МВС України від 01.09.2017 № 749 «Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування особового складу НГУ з використанням поліграфа».

Цим особам було запропоновано взяти участь на добровільних засадах у дослідженні.

Таким чином, у дослідженні взяли участь 87 військовослужбовців. За даними поліграфічного обстеження всіх учасників дослідження було розділено на дві групи відповідно до їх корупційного статусу:

1) на тих, хто здійснював корупційні дії в ході виконання посадових обов'язків (основна група дослідження). До групи військовослужбовців-корупціонерів увійшло 40,23 % учасників дослідження.

2) і тих, хто не вдавався до корупційних дій під час виконання посадових обов'язків (контрольна група).

Малочисельність вибірки військовослужбовців, які вдавалися до корупційних дій, значно обмежує за кількістю вибір критеріїв сегментації для визначення типології дрібних військових корупціонерів. Оскільки, як показали данні поліграфічного обстеження, сегментацію доцільно робити на основі внутрішніх диспозицій корупційної поведінки, то як її критерії було використано загальні шкали методик, що їх описують: «Загальний показник відчуження моральної відповідальності», «Загальний показник насильницького екстремізму» та «Загальний показник професійної вмотивованості військовослужбовця НГУ». Для врахування в типології інших особистісних особливостей, що описуються АПК «Психодіагностика», до критеріїв сегментації було додано загальний показник за методикою «Адаптивність», виходячи з того, що дані за цією методикою виконують у комплексі роль узагальнення, свідчать про здатність самореалізуватися у наявних умовах життєдіяльності. Ще одним критерієм сегментації, який також визначає загальну здатність до адаптації та є таким, що не піддається формуванню, розвитку, був показник IQ за методикою Дж. Равена (Воробйова та ін., 2012).

Обговорення результатів. У результаті проведеного за такими критеріями сегментації кластерного аналізу виділено три підгрупи дрібних корупціонерів.

Характеристика першого типу дрібних корупціонерів НГУ. Як видно із наведених даних, перша підгрупа (25,71 % від загальної вибірки дрібних корупціонерів, виявлених у поліграфічному обстеженні) виділяється поміж інших та контрольної групи за усіма загальними показниками внутрішніх диспозицій. Вона має значно більші загальні показники насильницького екстремізму та відчуження моральної відповідальності і дещо знижені показники професійної вмотивованості.

Надаючи загальний опис представників першої підгрупи дрібних військових корупціонерів, зазначимо, що цю підгрупу умовно можна позначити як «насильницький» чи «інтолерантний» тип дрібних військових корупціонерів. Так, причини корупційної поведінки військовослужбовців першої підгрупи напруму не пов'язані з корисливістю чи переживанням страху за свою безпеку.

Ці військовослужбовці впевнені в собі та своїх силах. Вони здатні управляти своїми емоціями і використовувати їх для усвідомлення, корекції та досягнення своїх цілей, прогнозування небезпеки, маніпуляції оточенням.

Ці військовослужбовці є достатньо професійно вмотивованими, тримаються за свої посади, усвідомлюють сенс професійної діяльності військовослужбовця, здатні контролювати свою агресивність та демонструвати соціально схвальну поведінку військовослужбовця. Втім для них важливим є приналежність до людей, наділених силою, можливість демонстрування своєї переваги над іншими.

Вони вважають силу складовою статусу, авторитету, честі. Військовослужбовці цієї підгрупи є вимогливими до себе і оточення, прагнуть вдосконалювати свої окремі навички та вишукувати недоліки у товаришів по службі, проявляють ретельність у пошуку правопорушників. Саме серед цієї підгрупи найбільший відсоток старших офіцерів та тих, кого перевели з інших підрозділів (цілком можливо, через прояви жорстокості і конфлікти в колективі). Надмірне використання сили представники цієї підгрупи виправдовують метою захисту соціальних цінностей та підтримання високих стандартів у професії. Вони не вважають свої жорстокі дії чимось аморальним, романтизують їх, думаючи, що їх дії по відношенню до жертви є виправданими, такими, що підуть на користь самій жертві чи є меншим злом, ніж вчинок жертви. Вони не схильні до пошуку нових і простих шляхів досягнення професійно важливих цілей, навпаки, прагнуть підкреслити складність виконуваної діяльності; не припускають можливості правильного погляду і способу дій, які є відмінними від власних, та вдаються до їх нищівної критики, чим підвищують зацікавленість інших саме у своїх «послугах».

Військовослужбовці першої підгрупи дрібних військових корупціонерів мають достатньо розвинені окремі професійні навички, специфічні професійні знання, що дозволяє їм вважати себе авторитетними у певних професійних сферах. Їх негативний фон настрою, жорстокість, підозрілість у інтерпретації поведінки інших, знецінення власного життя та життя опонента змушують залежних від них людей задобрювати їх подарунками (дрібними хабарами). Вважаючи, що вони заслуговують на значно більше, ніж те, що дає їм статус військовослужбовця НГУ, представники першої підгрупи дрібних військових корупціонерів не ставлять перед собою амбітних цілей, що здатні змінити їх життя на краще, а шукають компенсації у дрібному грошовому хабарництві, здирництві та фаворитизмі.

Характеристика другого типу дрібних військових корупціонерів НГУ.
Другий тип дрібних військових корупціонерів є найпоширенішим (54,29 %) і багато в чому протилежним першому, зокрема це стосується внутрішніх диспозицій корупційної поведінки. За методикою «Діагностика диспозицій насильницького екстремізму» друга підгрупа не має статистично значимих розбіжностей з контрольною групою. Її показники цілком відповідають нормативно заданим, проте, вона відрізняється від першої підгрупи дрібних військових корупціонерів за деякими показниками та особливостями структури диспозицій насильницького екстремізму.

Узагальнюючи дані щодо представників другої підгрупи дрібних військових корупціонерів, зазначимо таке. Військовослужбовців другої підгрупи дрібних військових корупціонерів характеризує гарний адаптаційний потенціал, основою якого є розвинені інтелектуальні здібності та креативність, здатність контролювати свою емоційно-вольову сферу, розвинені комунікативні якості та толерантність, а також свідоме ставлення до соціальних норм, що регулюють взаємодію з оточуючим соціальним та предметним світом.

Такі військовослужбовці здатні об'єктивно сприймати свої дії, прогнозувати їх наслідки та відповідність обставинам. Вони оптимізують професійну діяльність, виділяючи в ній важливе і другорядне, зберігають критичне ставлення до себе і своєї підготовки, залишаються відкритими до нового, усвідомлюють можливість багатоваріантності розвитку подій, є чутливими та уважними до зовнішніх обставин, їх змін, здатні коригувати досягнення поставленої мети відповідно до змін обставин. Вони довіряють собі, своїм знанням та підготовці, здатні самостійно ставити цілі, йти на виправданий ризик для їх досягнення, відповідати за їх наслідки, не зупинятися при невдачах та шукати нові можливості для розв'язання актуальної проблемної ситуації.

Для цих військовослужбовців важливим є місія професії – захищати життя, конституційні права та свободи людей, державний лад у країні, захищати країну від зовнішніх ворогів. Відчуваючи в собі значні сили і можливості, ці військовослужбовці усвідомлюють необхідність обмеження владних повноважень військовослужбовця нормами права. Вони не проявляють схильності до насильства і за будь-яких обставин не знімають з себе відповідальність за застосування сили. Вони здатні до неупередженого ставлення до учасників професійної взаємодії при виконанні професійних функцій, усвідомлюють право кожного громадянина незалежно від статусу, рівня доходу, походження, кольору шкіри на захист, допомогу, вільне

висловлювання своєї думки законним шляхом. Для них надзвичайно важливо бути корисним для оточуючих, піклуватися про родину та не підвести своїх товаришів.

Попри відсутність асоціальної спрямованості і вираженої корисливості, їх інтелектуальні здібності та здатність йти на виправданий ризик, які проявляються вже у перші роки служби (у молодших офіцерів), роблять їх привабливим об'єктом для втягування у корупційну систему як посередників між сторонами попиту та пропозиції. Важливим важелем втягування цих військовослужбовців у корупційну діяльність є їх страх втратити роботу (і як улюблену справу, і як єдине джерело прибутку) та виражена потреба турбуватися про родину і не підвести своїх товаришів по службі.

Умовно позначимо представників другої підгрупи як «толерантний» тип дрібних військових корупціонерів, підкреслюючи таким чином їх впевненість у собі, повагу до оточуючих, здатність працювати у непевному інформаційному просторі та здатність прийняти як можливий варіант дій таке негативне явище, як корупція.

Характеристика третього типу дрібних військових корупціонерів НГУ. Представники третьої підгрупи складають 20,00 % від групи дрібних військових корупціонерів, які брали участь у цьому дослідженні. Як і представники другої підгрупи, військовослужбовці третьої підгрупи дрібних військових корупціонерів не мають статистично значимими розбіжностей з контрольною групою за показниками методики «Діагностика диспозицій насильницького екстремізму». Проте в цій підгрупі статистично значимі розбіжності з першою підгрупою також мінімальні і стосуються лише шкали «Конвенційний примус», показники за якою в цій групі є найнижчими серед усіх порівнюваних (під)груп. Слід відзначити, що третя підгрупа за показниками насильницького екстремізму не лише займає проміжне положення між першою та другою підгрупами дрібних військових корупціонерів, а й має свою унікальну ієрархію диспозицій насильницького екстремізму. Так, найвищими і відокремленими від інших у цій групі є показники «Конформізму», це дозволяє припустити, що правопорушення та застосування примусу в цій групі здійснюється під тиском оточення; для представників цієї групи характерною є слабкість внутрішніх регуляторів поведінки, виражена потреба приналежності до «своєї соціальної групи» (військовослужбовців), готовність вчиняти правопорушення «за компанію».

Представники третьої підгрупи дрібних військових корупціонерів – це переважно молоді, недосвідчені військовослужбовці з низьким військовим

статусом – молодші офіцери та старшинсько-сержантський склад. За незначних особистих досягнень у професійній сфері для них важливим є належати до групи людей, наділених владою над іншими. Вони можуть вчиняти правопорушення під тиском групи, прагнучи довести своє право належати до неї. Зазвичай мова не йде про тиск, пов'язаний із загрозою їхньому життю, це скоріше маніпуляції, побудовані на сумніві в їх силі та значимості («слабо зробити»). Окремих представників третьої підгрупи дрібних військових корупціонерів можуть використовувати для залякування, примусу інших, залежних від групи людей, належність до якої вони прагнуть продемонструвати. В переважній більшості представники цієї групи не схильні до негативного сприйняття оточуючого світу та стосунків; вони є активними молодими людьми, які в цілому усвідомлюють необхідність дотримуватися соціальних норм та зазвичай не прагнуть перекладати з себе відповідальність за вчинки чи виправдовувати їх «особливою місією» своєї соціальної групи. Втім, характерне для них домінування афекту над інтелектом, ригідне ставлення до соціальних норм та слабка професійна підготовка (зокрема незнання норм, що регламентують професійну діяльність військовослужбовців НГУ) робить їх достатньо обмеженими у здатності протистояти маніпулятивним впливам. Відсутність прихильностей та схильність до ризикованої поведінки робить їх бажаним об'єктом для втягування у протиправну діяльність (зокрема у корупційну діяльність у ролі підручних, для формування найнижчої ланки – дрібного хабарництва). Усвідомивши, що вчинили протиправно, вони намагаються виправдатися тим, що були спровокованими іншими чи безпосередньо жертвою (можуть виставляти себе жертвою реальної жертви). Свою жорстокість вони можуть виправдовувати впевненістю у моральності своїх дій, щиро вірячи (як демонстративні особистості), що чинять правильно.

Зазначимо, що ці військовослужбовці не дуже спрямовані на реальне освоєння професії військовослужбовця. Їх більше цікавить формальна належність до групи, наділеної певною владою, для задоволення власних, зокрема матеріальних потреб. Вони не прагнуть докладати зусилля для освоєння професії, усвідомлення її змісту, вивчення нормативних актів, які регламентують діяльність військовослужбовця, тощо. Через це їх дії можуть суперечити місії професії – захищати життя, конституційні права та свободи людей. Для цих військовослужбовців не характерною є смислова регуляція професійної активності. Вони мало здатні до самостійного формування та визначення шляхів досягнення професійно важливих цілей. Вони негативно

ставляться до нововведень у професійну діяльність, для них такі зміни стають додатковими ускладненнями в освоєнні професійної діяльності.

Представники цього підтипу дрібних військових корупціонерів не мають прихильностей, які б утримали їх від сумнівних рішень чи ризикованих вчинків, вони не звикли турбуватися про близьких людей, тому для них незвично думати про інтереси свого військового колективу чи імідж свого підрозділу. Вони мало замислюються над тим, що своїми необдуманими діями можуть наразитися на зайву небезпеку, створити ситуацію загрози для інших. Ці військовослужбовці звикли ставити свої бажання та амбіції вище інтересів спільної професійної справи, вони не схильні поступатися особистим ставленням заради ефективності сумісної діяльності. Попри те, що військовослужбовці цього типу дрібних військових корупціонерів схильні до позитивного сприйняття довкілля та стосунків між людьми, їх достатньо легко втягнути у конфлікти і використовувати, легко використовувати їх схильність до ризику та відсутність особистих прихильностей для сумнівної чи неправомірної діяльності.

Представників третьої підгрупи було позначено як несамостійний тип дрібних військових корупціонерів, як «залежних».

Висновки. Проведений кластерний аналіз дозволяє стверджувати про три типи дрібних військових корупціонерів: насильницький чи інтолерантний (25,71 %), толерантний (54,29 %) та залежний (20,00 %), які відрізняються між собою та від контрольної групи за показниками внутрішніх диспозицій (насильницького екстремізму, відчуження моральної відповідальності та мотивації професійної діяльності) та відповідними їм особистісними особливостями, зокрема за інтелектом. Виділені типи не відрізняються між собою та від контрольної групи за показниками самооцінки темпераменту та мотивами вибору професії, пов'язаної з правоохоронною діяльністю. Це дозволяє припустити, що формування внутрішніх диспозицій дрібної корупції у військовослужбовців та відповідних їм особистісних особливостей, вірогідно, є наслідком недоліків вторинної професійної соціалізації військовослужбовців НГУ.

Представники першого типу дрібних військових корупціонерів схильні до демонстрації своєї переваги над іншими, своїх виняткових знань та вмінь, своєї надмірної вимогливості до себе та до оточуючих. Їх нетерпимість до всього, що відрізняється від їх уявлень про правильне, вузькопрофесійне сприйняття взаємин і дійсності (на протилежність толерантності і загальній обізнаності), суворість та негативний фон настрою змушують тих, хто не відповідає цим

вимогам, вдаватися до їх задобрування. Представники першого типу приймають «подарунки», плутаючи їх з проявами поваги, визнання їх «унікальності» як фахівців у певних сферах. Вдаючись до торгівлі своєю прихильністю, комерціалізуючи свої послуги як фахівця у певній сфері, використовуючи інструменти недобросовісної конкуренції, військовослужбовці цього типу своїми діями формують у військовому колективі сприятливу для корупції атмосферу – штучно створені нерівні можливості для досягнення цілей, професійної самореалізації.

Другий тип дрібних військових корупціонерів є представниками нового, молодого покоління військовослужбовців, які є достатньо ґрудованими, професійно вмотивованими, впевненими в собі і своїй професійній підготовці, довіряють собі, своїм знанням та вмінням, здатні до сміливих вчинків і самопожертви. Вони прагнуть змін і розвитку професії військовослужбовця, її гуманізації; поважають своїх товаришів та командирів, захищають громадян, їх права та свободи; прагнуть самореалізуватися в професії військовослужбовця. Проте через свою толерантність та адаптивність вони сприймають явище корупції у військових колективах як об'єктивно задане, таке, що необхідно прийняти як даність. Вони проявляють терпимість до корупційної діяльності, з часом починають сприймати корупційні дії як один із можливих шляхів досягнення цілей (хоча при цьому можуть діяти не у власних корисних інтересах, а в інтересах інших осіб, військового колективу, спільної справи тощо). Вони дозволяють зробити себе частиною корупційних відносин.

Представники третього типу дрібних військових корупціонерів не вирізняються особливими здібностями та щирою любов'ю до професії військовослужбовця НГУ, проте, приналежність до соціальної групи правоохоронців – людей, які наділені формальною владою, дозволяє їм почуватися поважними, значимими особами. Вони не можуть самотійно, без допомоги, здолати перепони штучно створених нерівностей для досягнення своїх цілей та професійної самореалізації через незначні здібності до професії військовослужбовця, недостатню професійну підготовленість, низький енергетичний потенціал та змушені вступати у корупційні відносини. Їх низька професійна ідентичність (низькі знання щодо місії та змісту професії, власних прав, обов'язків, відповідальності за використання влади як правоохоронця), в основі якої є нерозвиненість прагнення працювати над собою (самовдосконалюватися, самореалізовуватися в професії), дозволяє іншим маніпулювати ними, втягувати їх у протиправні дії, робити знаряддям

протиправних дій. Ймовірно, вони вважають для себе зручним отримувати протиправні вигоди, втішаючись, що не несуть відповідальності за дії, які не ініційовані ними (виконуючи розпорядження свого керівництва).

Література

1. Bernstein P. & Clarke-Stewart R. Psychology; 8th edition. Boston, MA: Houghton Mifflin Company. 2008. 787 p.

2. McAdams D. P., Olson B. D. Personality development: continuity and change over the life course. *Annual Review of Psychology*. 2010. № 61. P. 517–542. DOI:10.1146/annurev.psych.093008.100507.

3. Li S. Bribe Takers: Types of Corruption and Their Effects on Efficiency. *In Bribery and Corruption in Weak Institutional Environments: Connecting the Dots from a Comparative Perspective*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. P. 28–43. DOI:10.1017/9781108631440.002.

4. Автоматизований психодіагностичний комплекс визначення професійної придатності кандидатів на військову службу у внутрішні війська МВС України і навчання у вищих військових навчальних закладах МВС України / І. В. Воробйова та ін. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2012. 297 с.

References

1. Bernstein P. & Clarke-Stewart R. (2008). Psychology; 8th edition. Boston, MA: Houghton Mifflin Company. [in English].

2. McAdams D. P., Olson B. D. (2010). Personality development: continuity and change over the life course. *Annual Review of Psychology*, 61, 517–542. DOI:10.1146/annurev.psych.093008.100507. [in English].

3. Li S. (2019). Bribe Takers: Types of Corruption and Their Effects on Efficiency. *In Bribery and Corruption in Weak Institutional Environments: Connecting the Dots from a Comparative Perspective*. Cambridge : Cambridge University Press, 28–43. DOI:10.1017/9781108631440.002. [in English].

4. Vorobiova I.V. ta in. (2012). *Avtomatyzovanyi psikhodiahnostychnyi kompleks vyznachennia profesiinoi prydatnosti kandydativ na viiskovu sluzhbu u vnutrishni viiska MVS Ukrainy i navchannia u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh MVS Ukrainy* [Automated psychodiagnostic complex for determining the professional suitability of candidates for military service in the armed forces of police of the MIA of Ukraine and training in higher military educational institutions of the

MIA of Ukraine]. Kharkiv: Academy of Interior Affairs MIA of Ukraine [in Ukrainian].

Larionova I.T., Kolesnichenko O.S.

PSYCHOLOGICAL TYPES OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS – PETTY CORRUPTORS

The article contains the results of original empirical research of law enforcement officers inclined to minor corruption, which was implemented by typological approach to a personality. The research was based on the psychodiagnostics results of 87 servicemen of the National Guard of Ukraine which was carried out with use of polygraph during the professional and psychological selection for higher positions and positions which includes material responsibility. The results of professional and psychological selection of candidates was used by further cluster analysis procedure.

It has been defined that representatives of first type of minor military corruptors are inclined to demonstrate their superiority, exceptional knowledge and skills over others, their excessive demanding of themselves and others. Their intolerance to everything that differs from their understanding of true things, narrow professional perception of relationship and reality, severity and negative mood forces those who doesn't meet these requirements to appease them. Representatives of the first type accept "gifts" and confuse them with manifestation of respect as well as recognition of their "uniqueness" as professional in certain fields. They trade their favor and commercialize their services as a specialist in certain field using the tools of unfair competition.

The second type of minor military corruptor has been characterized. These are representatives of a new, young generation of military personnel who are sufficiently erudite, professionally motivated, confident in themselves and their professional training. However, due to their tolerance and adaptability they perceive the phenomenon of corruption as objectively given and something that just has to be accepted. They are tolerant to corruption and in some time consider it as an option for achievement. They allow making them a part of corruption.

The third type representatives of minor military corruptors are not distinguished by specific abilities and sincere love to the profession of a serviceman of the NGU. However, being a part of the social group of law enforcement officers, particularly, the one who are endowed with formal power allows them to feel themselves as respected and significant people. Their low professional identity, which

is based on undeveloped desire to work on themselves, allows other people to manipulate them, involve them and use as a tool in illegal activities. They probably find it convenient to obtain illegal benefits appeasing themselves by thoughts that they are not responsible for activities, which were not initiated by them (e.g. compliance of higher command orders).

Key words: *law enforcement officers, corruption, servicemen of the National Guard of Ukraine.*

Ларіонова Інна Тимофіївна – старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ;

Колесніченко Олександр Сергійович – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України.